

Главната моя мисъл, че след Първата световна война част от експресионистите в Средна и Източна Европа възприемат идеите на социализма и създават значителни художествени произведения, бе подкрепена след това с нови примери от Хаскел Блок от Ню Йорк и Г. Вайда от Будапеща.

Общото събрание в края на конгреса избра ново ръководство на Асоциацията през следващите три години: за председател — Хорст Френц от Индиана, и заместник-председатели — Ева Кушнер от Отава, Жан Вайсгербер от Брюксел, Бела Кьопечи от Будапеща и Борис Сучков от Москва, за генерален организатор на следващия конгрес — Г. Вайда от Будапеща и др. Между шестнайсетте членове на новия изпълнителен комитет бяха включени и Зоя Думитреску-Бушуленга от Букурещ и Зоран Константинович от Белград. Реши се следващият конгрес да се проведе в Будапеща.

На конгреса в Монреал и Отава господствуваше дух на взаимно зачитане и сериозно научно обсъждане. Поради сравнително малкото участие на делегати от социалистическите страни обаче в заседанията преобладаваха идеалистическите концепции, методи и тези. Трябваше да се отбележи активното участие на унгарските и румънските учени не само в работата на конгреса, но и в многото постоянни инициативи и мероприятия на Асоциацията. Това участие, от една страна, пропагандира широко литературата и литературната наука на Унгария и Румъния, а, от друга страна, има и политическо значение общо за социалистическите страни.

С цялостната си работа конгресът по сравнително литературознание в Монреал и Отава убедително показа, че културното общуване между народите от всички части на света непрекъснато се засилва и че в наши дни то вече има „глобално-планетарен“ характер. Въпреки могъщото развитие на съвременните средства за масова комуникация — кино, радио, телевизия — ядро на това общуване и днес е литературата. Науката за него има големи задължения, но и блестящи перспективи. На конгреса естествено и спонтанно се заговори за превръщането на Асоциацията в световна по характер и задачи. Историята на литературите на европейски езици е неотделима част от световната литературна история. Международната асоциация за сравнително литературознание в бъдеще ще трябва да оглави колективните международни усилия за съвременното изследване на световния литературноисторически процес.

Пеньо Русев

МЕЖДУНАРОДНА СРЕЩА В ЦЕНТРАЛНИЯ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЯ НА ЛИТЕРАТУРАТА ПРИ АКАДЕМИЯТА НА НАУКИТЕ НА ГДР

Тазгодишната поредна конференция на Централния институт за история на литературата в Берлин, проведена на 10 и 11 април, постави на обсъждане актуални проблеми, свързани с развитието на съвременната литература и по-специално на социалистическата лирика от 60-те години насам. С това решително обръщане към литературната продукция в нашата съвременност институтът-домакин даде израз на стремежа за по-тесно свързване на научноизследователската работа с литературната практика, за утвърждаване на принципа на единство на литературно-историческата и литературнокритическата страна в литературоведческата дейност. За уясняване на редица дискусийни въпроси на конференцията бяха поканени и поети на ГДР. Активното участие на видни литературоведи от Съветския съюз, Чехословакия, Полша, Унгария, България и Колумбия, както и за пръв път на една делегация от Виетнам даде възможност за оживен диалог между поети и литературни критици на ГДР, започнал след VIII конгрес на ГЕСП, в интернационален контекст. В своите реферати учените-гости осветлиха националнотипичните тенденции в развитието на лириката в периода на изграждането на развитото социалистическо общество и върху една съвременна тема творчески се размениха опит и мнения между литературоведите от социалистическите страни.

Какво по-точно трябва да се разбира под темата „Светът в социалистическото стихотворение“, изясни пленарният реферат на д-р Силвия Шленшедт от института-домакин с подзаглавие „Интернационални аспекти в по-новата лирика на ГДР“: „Ние се отнасяме към стихотворението като израз на активно отношение на човека към предметния свят като особена езикова репрезентация на обществените отношения... Ние се интересуваме от отношението на поета към природната и обществената действителност като субективна дейност. Защото едва посредством творчеството на поета светът прониква в стихотворението. Активността на поета възплътява света в стихотворението, дава му емоционална и мисловна оценка, предлага начина как да възприемаме действителността, как да я разбираме, как да се отнасяме към нея, свързва близкото с далечното, настояще-

то с миналото. Не количество, а качество е това, което преди всичко ни интересува, когато говорим за света в социалистическото стихотворение.“ Шленцедт се спира на „лирическото поведение“ на поета по отношение на борбата между системите с различен обществен строй. Въз основа на материал от по-новата лирика на ГДР тя показва как конфронтацията на поетите влияе на техните творби. Докато през 50-те години в лириката на ГДР е доминирал патосът на навлизането в едно ново време, съзнанието за укрепването на социалистическия лагер и за сплотяването на всички прогресивни сили в света в борбата за мир, то през 60-те години се изяснява също така и чувството за трудностите по пътя на историческия прогрес, стремежът за задълбочено усвояване на цялата комплицираност на нашата съвременност. След мобилизиращото и агитационно стихотворение към края на 50-те години се появява и т. нар. „предупреждаващо стихотворение“.

Като съществена черта на лириката на ГДР през 60-те години Шленцедт изтъква нейния ансамблов характер. Тя обясни това явление със стремежа на съвременните поети да обхващат действителността комплексно, от различни страни. Тази ансамбловост се отнася както за творчеството на отделния поет, така и за лирическата продукция като цяло. Своята теза Шленцедт подкрепи с четири примера, съдържащи интернационален аспект. От тях пролича многообразието на лирически изразни средства при свързването на близкото с далечното, при изобразяването на социалистическото днес в ГДР във връзка със световния процес. Така докато в стихотворението „Шьоневайде“ Фолкер Браун буди интернационалистическо съзнание чрез конфронтацията на ежедневната производствена работа с партизанските борби в Латинска Америка, а Кито Лоренц документира своя социалистически интернационализъм в „Стихотворението за Виетнам“ в самото определение на своята дейност като поет, то в „Салют“ на Карл Микел интернационалният аспект е разработен по съвсем индивидуален начин — посредством изказването на един испанец по телевизията, единомислещ с автора. В стихотворението „Съединение“ на четвъртия поет Бернд Йенч съзнанието за „отдалечените неща в света“ е навлязло дълбоко в емоционалността на любовната двойка. Отношението към световния развой тук е елемент на вътрешния строй на субекта, елемент, който не може да се изтласка, защото прониква в цялата личност.

Вторият пленарен реферат „Определяне функцията на лириката в развитото социалистическо общество“, изнесен от д-р Вайсбах, засегна въпроси, които в последно време са предмет на разгорещени дебати в ГДР. При изясняване на функцията на лириката Вайсбах се спира преди всичко на диалектиката на единството и спецификата на поезията с другите изкуства, формите на обще-

ствено съзнание, както и на поезията като „усилие на поетите за езиково изобразяване“. Последното се характеризира според докладчика с две основни крайни направления — от една страна, „конвергенция с общоприетия начин на говорене“, „народност и популярна непосредственост“, от друга — „дивергенция с говоримия език“, „навлизане в неизпробваното“. Между тези два полюса се намира според Вайсбах полето на вътрешни борби в лириката. Привеждайки за пример стихотворението на Райнер Кирш „На моите приятели, старите партийци“ и „Стихотворение за ръцете“ от Хайнц Калау, Вайсбах засегна и проблема за генерациите. Той изтъкна разликите между онази генерация поети, за които победата на социализма е осъществяването на мечтите в старостта, и генерацията, която разбира тази победа като повеля за политическа дейтелност. Вайсбах подчерта: „Такива разлики в аспекта на разглеждане на едно и също нещо, за чиято същност не съществуват антагонистични виждания, е съществена необходимост за жизнеността на социалистическата идеология, за която спорът на мнения не е израз на неясноти или колебания, а е незаменимо основно условие на развитието.“

Национализмът, конвергентната теория, социалдемократизмът, модерният ревизионизъм и модните пози на „новите леви течения“ се посочиха в реферата като централни явления, срещу които лириката на ГДР е воювала с успех през 60-те години. Накрая Вайсбах обобщи четири равнища на функциониране на социалистическата лирика на ГДР, които придружи със съответни примери: 1) възхваля на социализма; поетът като адвокат на работническата класа, без да изпада в плоска апологетика и лакировка, с тенденция към по-опосредствен, по-индиректен, но не по-малко въздействащ изказ; 2) поетически социален анализ — откриване и изобразяване на необходимите за развитието противоречия; 3) социалистическа обществена критика в смисъл на критика на отживялото и на революционна самокритика; 4) програмна поезия, която нахвърля все по-точно очертаващата се обществена перспектива.

В пленарната част на конференцията пръв от чуждестранните гости говори д-р Л. Н. Артюнов (Москва) на тема „Човекът и светът в днешната светска поезия“. Артюнов посочи трудностите, пред които се намира един литературовед, който иска да разгледа развитието на съвременната светска лирика поединен аспект. Тези трудности произтичат от многонационалния характер на светската литература, големия размер на лирическата продукция, както и от недостатъчността на традиционните теоретично-формални категории за описание на лириката като жанр. Артюнов изтъкна, че художествените особености и задачи на модерната светска лирика се намират в тясна връзка със сегашния етап на комунистическо строителство в Съветския

сюз и с положението на човека в него. Факторите, които определят интелектуалната, етичната и духовно-политическата проблематика на съвременността, са многостранното развитие на човешката личност и нейната творческа активност, социалистическият хуманизъм, както и обогатяването и развитието на личността в резултат на научно-техническата революция и в условията на идеологическата борба с капиталистическия свят. Затова основа на съвременната лирика в Съветския съюз е качествено изграждане на личността в етапа на развито социалистическо общество. „Съветската поезия, отбелязва Артюнов, се стреми да разкрие цялото богатство на реалнохуманистичните страни на социализма, многообразието на индивидуалните преживявания, отвореността на индивида спрямо света, обществото и хората като доминанта в поетическия свят.“ Докладчикът се спира подробно на развитието на някои традиции и особено на влиянието на Маяковски, даде обаче и примери от млади поети, които се опитват в досега неизпробовани форми. „Съветската лирика пази своите традиции, отстоява обществено ангажираната си позиция. Тя се отдалечава същевременно от една дескриптивна и плакатна тенденциозна лирика и се развива в посока на многопланово и широко изобразяване на човека и действителността. . . Широтата в обхващането на света и активизирането на субективния принцип води до жанрови дифузии, до епизиране на лирическото преживяване, до склонност към големи лирически форми, които по своята същност представляват цикли от лирически фрагменти от един цялостен свят.“ Тези качества карат Артюнов да характеризира съвременната съветска лирика като предвестник на голям поетически синтез.

Д-р Смятлак (Братислава) говори на тема „Лириката като гравитен елемент на обективната интерпретация“. Тази проблематика той разглежда предимно върху творчеството на Мирослав Валец, един от значителните съвременни словашки поети. Смятлак прояви отлично познаване на детайла и аналитична конкретност. Той обрисова развитието на Валец, който на основата на заварени традиции е потърсил нови изразни средства, без да изпуска от очи своето обществовено поръчение, да изобразява социалистическо-реалистически действителността с нейната комплицираност и многостранност. Валец е изминал пътя от „лирическо едногласие“ към „полифоничност на поетическия език“, с което се явява потвърждение на вече споменатата теза на д-р Шленшиет за ансамблов характер на лириката. Последният пленарен реферат се изнесе от д-р Карлос Ринкон (Богота). Изходжайки от творчеството на четирима латиноамерикански поети — Н. Пара от Чили, О. Паз от Мексико, Р. Ф. Ретамар от Куба и Пабло Неруда, — Ринкон обрисова основните линии на развитие на латиноамериканската поезия през 60-те години. Политическия фон,

на който се е извършило това развитие, докладчикът описва с наличието на различни обществени формации и режими, както и с историческия прелом за страните от Латинска Америка, настъпил с победата на революцията в Куба. Ринкон изтъква преди всичко две тенденции в лириката, едната от които се представя от Неруда с превръщането на автобиографичния момент в необходимост в поезията, докато другата се е наложила от поети, които вече не пишат върху или за експлоатираните трудови хора, а от тяхното собствено име и от тяхната перспектива. Във връзка с това починалият перуански поет Цезар Валею става главна фигура, основател на новия поетичен език в Латинска Америка. Появяват се антистихотворения, които съзнателно отхвърлят метафорния език и се обръщат към конкретния факт. Тези антистихотворения, характеризирани се още с „извънредно опростен език, едва забележим ритъм, оголена конструкция, плебейска ирония и сюрреалистични гротескни шокиращи ефекти“, се отнасят за края на 60-те години. Много млади поети на Латинска Америка се включват в партизанското движение, заменяят перото с оръжие. Това, подчерта Ринкон, не означава безсилие на поезията, а прилагането на нейната революционна функция в политическата практика на тези поети.

Дискусията, последвала пленарните реферати, протече в рамките на две секции: „Отношение към света и усвояване на света в модерното социалистическо стихотворение“ и „Функция на съвременната социалистическа лирика“. Особено оживено бяха разисквани въпроси като функцията на метафората (проф. Р. Вайман, д-р Х. Олшовски, проф. Талхайм) и ансамбловия характер на лириката (д-р Ушаков, проф. Х. Кауфман, проф. Х. Хазе). Отношение по последния въпрос взе и българският делегат на конференцията, к.ф.н. Стоян Илиев, който отбелязва, че и в съвременната българска лирика може да се говори за ансамблов развитие, че и в нея днес е трудно да се отделят едно или две водещи имена. В своето изказване Илиев характеризира някои основни тенденции на развитие на поезията в България след 1956 г., като изхожда от генерацията поети, които като Башев и Левчев се формират най-вече през 60-те години. Особено внимание той отдели на създаването на нова интелектуална и философска поезия, в която във връзка с изграждането на гражданското съзнание на социалистическия човек е изразена необходимостта от по-високи художествени завоевания.

Участието на чуждите гости в дискусията беше принос за установяването на общи тенденции в развитието на съвременната социалистическа лирика, които — като например ансамбловия и характер — в пленарните реферати бяха разглеждани като национално-специфични явления. Този факт говори не само красноречиво за плодотворността на подобни творчески срещи, но е и импулс за

литературоведите от социалистическите страни и за марксистско-ленинското литературознание в цял свят за все по-засилено разглеждане на съвременните тенденции в националните литератури в интернационален контекст.

В рамките на конференцията бе организирано литературно четене, на което 14 поети от ГДР прочетоха свои нови стихотворения.

Четенето, проведено пред публика, в която освен участниците в конференцията бяха включени и млади работници и студенти, подчерта близостта на дискусиата с литературната практика и даде непосредствена представа за съвременното състояние на лириката в ГДР.

Добри Вичев